

עיר הבירה או עיר הבחירה

הקדמה

בעבודה זו ברצוני לבחון את מקומה של ירושלים כעיר הבירה של מדינת ישראל. בארץ ישראל לפני קום המדינה לא נתפשה ירושלים דווקא כעיר החשובה במשמעותה הריבונית אלא יותר כסמל הסטורי ודתי. לאחר קום המדינה הוחלט באופן יזום להכריז על ירושלים כעיר הבירה. מתוך העובדה שחלקיה ההיסטוריים היו בלתי נגישים, יזמה המדינה הקמה של אתרים דתיים ולאומיים בתחום העיר והעבירה את מוסדות השלטון לעיר בכדי לחזק את היותה בירת המדינה.

לאחר מלחמת ששת הימים חזרה אפשרות הגישה למקומות הקדושים, עובדה אשר החלישה את כוחם של האתרים הלאומיים וה"מוקדשים" מחוץ לחומות. אל משמעויותיה הבסיסיות של העיר, כעיר הסטורית ודתית, היה נסיון להוסיף משמעות שלטונית וקביעת סדר יום חדש. תוספות אלו לא קיבעו את עצמן באופן מלא.

אני מעוניין לחקור את מהות ואופי ההחלטות שהתקבלו בתכנית האב אשר החלו בעבודה עליה בשנת 1964 וסיימו בשנת 1968 ובהתווית המדיניות אל מול הלך הרוח התכנוני והציבורי מתקופת ההתיישבות דרך קום המדינה ועד איחוד העיר. במקביל לשינויים שעברו על העיר, אל מול העובדה שהגישה למקומות הקדושים כבר היתה אפשרית לאחר המלחמה ואולי ייתרה את הצורך בקיבוע ריבונותה של ישראל באמצעים לאומיים.

ההחלטה המובנית של קיבוע הריבונות הישראלית בירושלים על בסיס דתי הסטורי לא הספיקה, והיה צורך לאורך כל הדרך לחזק את האחיזה באמצעות האספקט הלאומי. למרות שכרון החושים לאחר המלחמה עדיין לא ראו לנכון להסתפק בהיותה של ירושלים בירתנו ל"נצח נצחים" במובן ההסטורי, אלא ראו בה בסיס להצדקת קיומינו על הארץ המובטחת בעת החדשה.

מתוך הקונפליקט בין היותה של ירושלים עיר קדושה לבין היותה עיר הבירה של מדינת ישראל, נשאלת השאלה האם ההחלטה להפוך את ירושלים לעיר הבירה של מדינת ישראל בקום המדינה, נותרה רלוונטית לאחר איחוד העיר במלחמת ששת הימים ?

האם העובדה בקביעת העיר כעיר בירה דה-פקטו עם העברת מוסדות השלטון והחוק לירושלים היא סלע קיומינו. או שאולי הכרזתה של ירושלים כעיר הבירה היתה מספיקה לצרכיה המדיניים של המדינה?

כיצד עיר עם עבר מסובך כל כך אשר טומנת בחובה כל כך הרבה קונפליקטים, יכולה לשמש כעיר הבירה של מדינה צעירה ומתחדשת?

בעבודתי אנסה לבדוק את הנחת היסוד שירושלים צריכה לתפקד כעיר הבירה של מדינת ישראל לא רק ברמה ההצהרתית אלא גם ברמה התפיסתית תרבותית וברמה הפרקטית. על בסיס נקודת הזמן של התקופה אחרי מלחמת ששת הימים.

מבוא

ערי בירה בעולם הן ערים מרכזיות אשר נושאות משמעות מסויימת עבור המדינה. המשמעויות הרווחות הם-הסטורית, שלטונית, כלכלית, דתית, גודל העיר או הכוונה לייצר סדר יום חדש.

ערי בירה בעולם הן ערים שבהן מרוכזים מוסדות המנהל של המדינה. ערי הבירה של מדינות הן החשובות בין ערי המנהל ובהן מרוכזים מוסדות המנהל והשלטון של המדינה כולה.

- המוסדות משתנים בהתאם לאופי השלטון. בית מחוקקים, בית נשיא, ארמון מלך, משרדי ממשלה וכו'. בעיר נמצאים גם מוסדות ממלכתיים רבים: בית משפט, מוזיאונים, ספריות, אוניברסיטאות, מבנה הטלוויזיה והרדיו הממלכתי, שגרירויות. הם שוכנים במבנים גדולים, מרשימים עם ארכיטקטורה מיוחדת ונוכחותם בנוף העירוני בולטת.
- עיר הבירה היא סמל למדינה ולמורשת ההיסטורית שלה ויש בה פסלים, אנדרטאות, קברים ואתרים נוספים המנציחים את גיבוריה, מנהיגיה ואירועים חשובים בעברה.
- בעיר מתקיימים טקסים ואירועים בעלי חשיבות לאומית, מצעדים וחגיגות בחגים הלאומיים, תערוכות וירידים.
- קשרי התחבורה בינה לבין שאר חלקי המדינה מפותחים והיא מושכת אליה מבקרים מהמדינה ומחוצה לה.
- במקרים רבים עיר הבירה גם העיר הגדולה במדינה (מוסקבה) אבל לא תמיד זה כך (ווינגטון, ברן).
- מרבית ערי הבירה הן ערים היסטוריות והחלו בתקופה כלשהיא בהיסטוריה לשמש כעיר בירה (ירושלים) אבל יש גם ערי בירה חדשות שמחליפות את עיר הבירה הקודמת מסיבות שונות כגון: רצון לפתח אזור שוליים ולהעביר אליו אוכלוסייה (ברזילייה).

¹מה מגדיר בירה בעידן המודרני? צירוף הנסיבות ההיסטוריות והתנאים הגיאוגרפיים והפוליטיים-סביבתיים, הוא שיוצר את הבירתיות. יש הגדרות שונות למאפיינים של בירות. במקרים רבים יש מרכז עירוני חשוב נוסף לבירה, הממלא חלק מהפונקציות הקלאסיות של בירה. יש ערי בירה כמו לונדון, פאריס וטוקיו, הכוללות את מרבית הפונקציות המרכזיות של המדינה ולגביהן אין סימן שאלה. ערים כאלה הן מרכז מוסדות השלטון וחיי הכלכלה, המוקד התקשורתי והתרבותי, ובעת ובעונה אחת גם סמל היסטורי מוביל. לצדן יש דוגמאות רבות של ערי בירה המקיימות רק חלק מן הפונקציות המרכזיות. פונקציות אחרות מתקיימות בעיר אחרת, ולפעמים יותר מאחת.

אין, למשל, כל שאלה לגבי מעמדה של וושינגטון כבירת ארה"ב וכמרכז השלטון. אך הבכורה בתחום הכלכלי והתקשורתי היא של ניו יורק. היא גם משמשת למרכז האו"ם ומרכז לעשרות ארגונים וסוכנויות בינלאומיים ומהווה מקום מפגש שנתי לכל מנהיגי העולם. אין שאלה לגבי מעמדה של בייג'ינג כבירת סין, אך שנחאי היא מוקד רב עוצמה, משום שהיא מרכז לפוליטיקה לאומית, עיר הולדתם ועיצובם של מרבית ממנהיגי סין בעשורים האחרונים ומרכז כלכלי פורח. דוגמה מעניינת במיוחד היא ברלין, שחזרה, אחרי כחמישים שנה שהיתה בירה סמלית בלבד(השלטון התרכז בעיר בון), לימי תפארתה כבירה. במקרה זה, האבות המייסדים של הרפובליקה הפדרלית הגרמנית ביטאו את תקוותם להחזיר עטרה ליושנה בכך שבחרו בעיר הקטנה בון כמקום מושב השלטון ולא באחת הערים הגדולות במערב גרמניה.

עוד דוגמה המעידה על התאמת מיקום הבירה לצרכים מיוחדים והתפתחות סדר בירתי משולש היא ברזיליה. לפני כיובל שנים החליטה ממשלת ברזיל להעביר בהדרגה את המרכז הפוליטי אל פנים המדינה הענקית ותיכננה בירה חדשה, ברזיליה. באותה עת היתה ריו דה ז'נירו הבירה וסאן פאולו היתה המרכז הכלכלי הבלתי מעורער. התוצאה-פיצול השלטון והמדינה בין שלש הערים. למרות ההשקעה

---

¹ בירה כפולה בחצי משרה | ראובן מרחב | פנים - כתב עת לתרבות חברה וחינוך, אביב 2004

העצומה בתכנון ובביצוע, הצלחתה של ברזיליה היתה חלקית בלבד. רבים הנשלחים לשרת בבירה הפדרלית החדשה רואים בזה גלות במושבת עונשין. חלק ניכר מהחלטות החשובות באמת אינן מתקבלות בברזיליה.

מעמדה של ירושלים עד קום המדינה

²תולדותיה של ירושלים רצופות עליות וירידות במעמדה האיזורי והארצי. בתקופות מסוימות

שימשה העיר כבירת ממלכה, ובאחרות היא הפכה ישוב חרב ובילתי חשוב במפת האיזור. בתקופת ממלכת דוד ושלמה ובתקופת שיבת ציון, החשמונאים ובית שני, היתה העיר בידי העם היהודי ושימשה כבירת המדינה וכמרכז הרוחני. עם חורבן הבית הפכה יהודה חלק מקיסרות רומי וכתוצאה מכך ירדה חשיבותה של ירושלים כמרכז מנהלי. בתקופה הביזנטית עברה הבירה של פלשתינה פרימה לקיסרי. עם הכיבוש הערבי הועתקה בירת ג'נד פלסטין ללוד ואח"כ לרמלה וירושלים נשארה בירת תת-מחוז.

ממלכת ירושלים הצלבנית, שהחליפה במאה ה-11 את השלטון הערבי, החזירה לירושלים את עטרתה כמרכז מנהלי. אבל שינוי השלטון במאה ה-13 וייסוד הממלכה הממלוכית, הביא לתמורה במעמדה של ירושלים, ואת מקומה תפסו דמשק, עזה וצפת. גם בתקופת השלטון העותומני אין ירושלים בירת הסולטנות, כי אם עיר ראשה לתת-מחוז(סנג'ק אל-קודס). מחוז זה כולל את הרי יהודה וחברון בלבד.

בשנת 1874 הפכה ירושלים בירת חבל עצמאי, הכפוף ישירות לקושטא(מותצא-ריפליק של ירושלים), אך בירת הווילאית נשארה בביירות. מאותה עת התחיל מעמדה של העיר לעלות, ובתחומה המנהלי נכללו המחוזות יפו, עזה, חברון ובאר-שבע. עם כיבוש הארץ ע"י הבריטים הפכה ירושלים שוב לעיר המרכזית של השלטון במדינה.

ועדת פיל

³הוועדה המלכותית בראשותו של הלורד פיל, אשר באה ארצה בעקבות פרוץ המרד הערבי והמאורעות שתכפו לו(1937), הגיעה לאחר חקירה מעמיקה כי לסכסוך היהודי ערבי, שהוא סכסוך לאומי עמוק וחריף, אין פתרון אלא בחלוקת הארץ ובהפרדה מדינית ברורה בין יהודים לערבים. ירושלים תישאר לצמיתות תחת שלטון מנדטורי 'כפקדון קדוש של הציוויליזציה' ולא תימסר לשלטון יהודי או ערבי. פתרון זה עולה בקנה אחד עם הוראות כתב המנדט ועם החובה להבטיח 'גישה חופשית ובטוחה' למקומות הללו.

² תכנית אב ירושלים 1968 | השמשוני-שביד-השמשוני כרך ב' עמ' 27
³ 'ירושלים החדשה' בתכנית הסוכנות היהודית | יאיר פז | "קתדרה" יוני 1994 חוברת 72

בישוב היהודי היו דעות לכאן ולכאן.⁴ בן גוריון שעמד על חשיבותה הדמוגרפית של אוכלוסיית ירושלים לחיזוק הרוב היהודי המעורער בתחום שיוקצה למדינה היהודית, תמך כעת בדרישה לחלוקה בירושלים ואף החל לפעול יחד עם וייצמן ושרת לשם קבלתה של תכנית זו. למצדדים בשמירה על אחדותה של העיר אמר: "לאסוננו גברה בירושלים המליצה הפטריוטית, המליצה העקרה, הנבובה, המטומטמת, על היצירה הממלכתית והמפרה. וירושלים היא כעת "מאוחדת" תחת שלטונם של הנשאיבים והח'אלדים-מפני שלאז'מוז'יק הירושלמי (אחד מחברי מפא"י תושב ירושלים) דרוש היה השלטון על "הר הבית", על מסגד עומר".

מצד שני היתה עמדה שניתן לשמוע מדבריו של מנחם אוסישקין נשיא הקרן הקיימת.⁵ הוא התנגד שנים רבות לכל סוג של חלוקה בירושלים, כולל חלוקה מוניציפלית, וניסח זאת בסגנונו הצירי: "אפשר ליצור יפו ותל אביב, אך אי אפשר ליצור ירושלים שניה או "ציון"... בבית הכרם אי אפשר למצא את ציון. ציון נמצאת בפנים החומה ולא מחוצה לה". בסיטואציה הנוכחית הוא סבר כי אפילו אם תיכפה עלינו חלוקת הארץ עדיף להשאיר את ירושלים שלמה, גם אם מחוץ למדינה היהודית, מאשר לחלק אותה ובכך להנציח את אי הדותו של החלק המקודש וההיסטורי של העיר.

באוקטובר 1937 לאחר שנודע רשמית על הכוונה לשגר לארץ ישראל ועדה חדשה מינתה הסוכנות היהודית את ועדת ירושלים. בחודש אוגוסט 1938 הוגש מסמך החלוקה של ועדת ירושלים לוועדת החלוקה של המנדט ואלו עיקריו:⁶

- 'העיר החדשה' (NEW JERUSALEM) תתבסס על שני האזורים המאוכלסים ביותר-משכונת רחביה ומרכז העיר היהודי החדש במזרח ועד לשכונות הגנים החדשות במערב. באזורים אלו גרה כתשעים אחוז מאולוסיית העיר. מרחב זה קטע את ציר דרך יפו. לבריטים יוצע הסדר מעבר בציר זה.

⁴ 'ירושלים החדשה' בתכנית הסוכנות היהודית | יאיר פז | "קתדרה" יוני 1994 חוברת 72

⁵ 'ירושלים החדשה' בתכנית הסוכנות היהודית | יאיר פז | "קתדרה" יוני 1994 חוברת 72

⁶ 'ירושלים החדשה' בתכנית הסוכנות היהודית | יאיר פז | "קתדרה" יוני 1994 חוברת 72

- אזור הר הצופים יצורף לעיר החדשה והקשר הטריטוריאלי אליו יהיה באמצעות סיפוח רצועת קרקע מצפון לשכונת שייח ג'ראח, שבה תיסלל דרך חדשה.
- השכונות הדרומיות לא תצורפנה לעיר החדשה ואף לא תושארנה כמובלעת יהודית נפרדת והוא הדין לגבי שכונות קטנות, בתים בודדים וקרקעות הרחוקות מהמגבש.
- כל הנכסים והסמלים היהודיים שבעיר העתיקה ובסביבתה יישארו מחוץ לירושלים היהודית החדשה ובכלל זה הכותל המערבי וכן השכונות ימין משה ומשכונות שאננים הסמוכות לחומות.

דיוני הועדה והכרעותיה, ובמיוחד בעניינים שבהם היא חרגה במקצת מהשיקול הפרגמטי הטהור, הן לכיוון הוויתור מראש והן לכיוון הדרישה מראש, אפילו במחיר חשש מקונפליקט, מאפשרים לנו לשחזר את השקפתה לגבי 'ירושלים החדשה'. מבחינה זו תהליך בניית התכנית, העיון המעמיק וההכרעה השקולה מראש (ולא למשל תחת לחץ קרבות), הופכים את התכנית שיסודה 'בדיעבד', בכורח החלוקה, לתכנית המשקפת במידת מה גישת 'לכתחילה'. ניתן לראות בתכנית, אף על פי שלא הגיע בזמנה לידי מימוש, פרק נוסף ומשמעותי ביחסה של התנועה הציונית לירושלים על שני חלקיה-העתיק והדל באוכלוסיה יהודית, אך זה שבו מרוכזים המקומות המקודשים וההיסטוריים ולעומתו החלק החדש אך חסר הסממנים הירושלמיים הללו. נראה שאחד הלקחים המרכזיים של התכנית, שתפרוסת האוכלוסיה היהודית היא הגורם המכריע ולא תפרוסת הסמלים והאתרים המקודשים, נלמד היטב בתכנית פריסת השכונות שאחרי מלחמת ששת הימים, וזאת דווקא כדי לשוב ולהעמיד במרכז 'ירושלים החדשה' את 'ירושלים העתיקה' שבתוך החומות.

מלחמת העצמאות

⁷ האישים שעמדו בראש המצדדים בחלוקת ירושלים בשנת 1937, במיוחד בן גוריון ומשה שרתוק, היו במרכז העשייה גם בשנים 1947-1948. גישתם בנושא זה לא השתנתה עקרונית, ואף נוספה לה עוצמה פוליטית. עם החזרה לרעיון החלוקה, בשנת 1946, חזרה ההנהגה גם אל מדיניותה בעניין ירושלים, דהיינו אל חלוקתה.

⁷ הנהגת היישוב ושאלת ירושלים במלחמת העצמאות | מוטי גולני | "קתדרה" דצמבר 1989 חוברת 54

בעדויות לפני ועדת החקירה של האו"ם, UNSCOP, ביולי 1947 בירושלים, בעת דיוני הסיכום שלה בז'נבה באוגוסט ובראשית הדיון על המלצות הוועדה באו"ם בספטמבר-אוקטובר, הציגו הנציגים הציוניים גישה שעיקרה הסכמה לחלוקה, אם ייהנתן ליהודים מה שנקבע בתכנית פיל בתוספת הנגב ומערב ירושלים. במסגרת המאמץ לכלול את מערב ירושלים בגבולות המדינה הודגש ההבדל שבין שאלת המקומות הקדושים בא"י בכלל לבין שאלת מערב ירושלים, שהיא עיר חדשה יחסית, נקייה ממקומות קדושים ובעלת רוב יהודי מוצק. עד מהרה התברר כי אין כל סיכוי שהגישה הציונית כלפי ירושלים תתקבל בוועדה, גם לא אצל אוהדי העניין הציוני שם. באוגוסט 1947 אמר שרתוק לחברי הוועד הפועל הציוני שהתכנסו בציריך: "הכניסה הזאת שלנו (לאו"ם) באותה בדידות שבה נכנסנו, באותו מעט הכח שהיא מבטאת בשבילנו, מחייבת אותנו להסתכלות מציאותית ומפוכחת ואכזרית כלפי עצמנו וכלפי העולם בהעריכנו אותו...". עם פרסום המלצות הוועדה כתב בן גוריון כי "עשה הכל שהצעות הרוב תתקבלנה עם תיקונים, ואם לא-נקבלן ללא תיקונים". בהנהלת הסוכנות נאלצו להשלים עם בינאומה של ירושלים בהתאם להמלצות הרוב ב UNSCOP.

היה זה קורבן לאומי-רוחני חמור למען מה שהוערך אז כהכרחי-רוב למדינה יהודית בחלק מא"י, כחלק ממה שעשוי היה להיות פתרון הסכסוך היהודי-ערבי ופתרון בעיית העקורים באירופה. בסוכנות התכוננו ברצינות רבה לקראת ההתמודדות עם המציאות הבינלאומית הקרובה לבוא בירושלים. יחד עם זאת, מעולם לא הכריזה הסוכנות כי קבלת בינאום ירושלים על ידה הוא צעד חד-צדדי. היתה זו הסכמה מעשית, כנה, בוודאי לא הכרעה ערכית מוסרית. בדצמבר 1947, בתגובה על תכנית החלוקה, שעל פיה ירושלים היתה מחוץ לגבולות שתי המדינות העתידות לקום, היהודית והערבית, פרצו המאורעות, שהיו אחר-כך למלחמה.

בסוף מארס 1948 הגיעה ההנהגה אל פרשת דרכים בתחום הצבאי ובתחום המדיני גם יחד. את השינוי במדיניות ההנהגה יש לחפש הן בתחום המעשה והן בתחום ההצהרה. השינוי בגישה לירושלים, לעומת זו שגובשה בסוף נובמבר 1947, היה הדרגתי, והתפתח במקביל לארועים עצמם. בדינמיקה שבין ההתרחשות הצבאית לבין זו המדינית, הקדימה ההתרחשות הצבאית. עקב המאמץ הרב שנדרש להעברת השיירות לעיר וכשלונה של

משימה זו לקראת סוף מארס, התעורר הצורך, ממבצע 'נחשון' ואילך, להשתלט פיסית על הדרך לירושלים ועל הרכסים והכפרים החולשים עליה. ומדובר בשטח שעל פי תכנית החלוקה אמור היה להיכלל בתחומי המדינה הערבית.

במקביל לנטילת האחריות על הדרך אל העיר הלך והתגבש שלטון יהודי עצמאי בירושלים העברית. הקמתה של וועדת ירושלים בראשות דב יוסף ב-21 באפריל היתה סיום לתהליך שראשיתו כב רבדצמבר, ועיקרו נסיונות, לא תמיד מוצלחים, לארגן את המערך העירוני, בעקבות פירוקה למעשה של העיריה המעורבת. וועדה זו מנעה הוצרותו של חלל שלטוני עם תום המנדט. הוועדה שהפכה בקיץ 1948 לממשל צבאי, היתה לאחיזתה השלטונית של הנהלת הסוכנות בירושלים כבר לפני הקמת המדינה.

אחריות פעילה זו לירושלים לא היתה נטולת רקע רעיוני ותשתית מדינית מתאימה. אמנם שוב ושוב הודגשה זהות האינטרסים שבין היישוב היהודי לבין הארגון הבינלאומי ונכונותה האמיתי של הנהלת הסוכנות לקבל את תכנית האו"ם. אך, יחד עם זאת, הודגש מלכתחילה כי ירושלים נשארת כשהיתה, מרכזו הרוחני, הדתי והתרבותי של העם היהודי, וכי: "אין סידורים סופיים בהיסטוריה, אין גבולות נצחיים ואין תביעות פוליטיות סופיות, ועוד יחולו חליפות ותמורות בעולם". ביטוי מעשי לגישה זו אפשר למצוא בהחלטה להשאיר בירושלים את מוסדות ההסתדרות הציונית והסוכנות, את האוניברסיטה העברית ואת הרבנות הראשית. ההנהגה היתה מוכנה לתת לאו"ם הזדמנות אך לא בכל מחיר, ואשר למחיר, היו דעות שונות. בן גוריון שהיה נתון רובו ככולו לעשייה הבטחונית כב רמאפריל-מאי 1947, הדגיש גם בשאלת ירושלים, כמו באיזורים אחרים בארץ, את עדיפותו של השיקול הצבאי, שיקול הכח, על פני השיקול המדיני, בשעה זו. גם אם לא זנח עקרונית את ההסכמה לבינאום, לא עשה כל מאמץ לקדם את סיכוייו של האו"ם לעמוד בהחלטותיו.

אשר לשאלת הבירה, בדצמבר לא שלל בן גוריון עקרונית את הצעתם של פרנסי הרצליה לקבוע אצלם את הבירה. בפברואר גרס כי אין לקבוע בירה למדינה היהודית, כיוון שהיהודים אינם יכולים להכיר בבירה אחרת זולת ירושלים. באפריל לאחר נטילת היוזמה בדרך אל העיר, רמז על אפשרות כי העיר אכן עשויה בכל זאת להיות בעתיד לבירתה של המדינה

היהודית. בראיית מקומה של ירושלים במערכה הצבאית הקדים בן גוריון את הסובבים אותו. כבר מינואר החל להטיף לצורך כביבושה של הדרך לירושלים. על פי תפיסתו, לא היה כל הבדל ברמה המבצעית-צבאית בין ריכוזי אוכלוסין יהודיים בשטח המדינה היהודית, על פי תכנית החלוקה, לבין ריכוזים כאלה מחוץ לשטחה. הד לגישה זו אפשר למצוא בתכנית ד', שעיקרה הוראות תכנון וביצוע לשם השתלטות והגנה על היישוב היהודי בארץ ישראל כולה עם סיום המנדט.

קשה להצביע על תאריך, על יום, שבו חלה התפנית, שעיקרה למעשה נטישת עקרון הבינאום ושיבה אל רעיון החלוקה בירושלים. היה זה תהליך שראשיתו, כאמור, מיד עם ההחלטה באו"ם, וסופו במאי. נראה כי המצוקה הצבאית הגוברת היא היא שדחפה את ההנהגה, בראשות בן גוריון, להכרה כי במאבק על ירושלים יכריע הכח, כוחה הצבאי של 'ההגנה'. הכרה זו מצאה לה סימוכין בעובדה שלא הופיע גורם אחר, זולת הנהגת הסוכנות, שהיה נכון לקבל עליו את הדאגה לקיומה של האוכלוסייה היהודית בירושלים.

המציאות בירושלים האמצע מאי היתה קרובה לתוכניותיה של הסוכנות משנת 1937. עובדה זו יחד עם הערכתם הפסימית של גלילי וידין בישיבה במנהלת העם ב-12 במאי, בדבר הסיכויים מול הפלישה, הביאו את בן גוריון לסכם את הדיון בדברים הבאים, שיש בהם משום סגירת מעגל והנחת יסודות למדיניות ממשלת ישראל בהמשך בשאלת ירושלים: "אנו מסכימים שפימאט הסטאטוס-קוו בירושלים שריר. ואני מוכרח להוסיף עוד איזה תנאי מה זה סטאטוס וקוו-גם להיכנס לקטמון ברשות ההגנה...הערבים לא יוכלו לחזור לשייח-ג'ראח...ג'נרליה בידינו, הפוסטה בידינו, אפ"כ בידינו. נעמוד על הדרישה שיהיה חופש גישה לכותל המערבי, אבל לא נעשה מזה תנאי". להערתה של גולדה כי סטאטוס-קוו כזה פירושו שליטה ערבית בדרך לרובע היהודי, ענה: "צריך ללחוץ על זה, אבל בגלל זה לא לעשות מלחמות בירושלים".

נדמה כי אותה ראייה כוללת של דרכי המלחמה, אשר הביאה את בן גוריון ליזום את מבצע 'נחשון', עצרה אותו כעת בירושלים. אך היה כאן מקום גם לתפיסה הבסיסית משנת 1937. כעבור חודש בלבד, עם הפוגה הראשונה, היתה ירושלים מחולקת למעשה בין ישראל לבין

ירדן. המצור הוסר, והחל תהליך בו שנה וחצי, שבו ביקשה ממשלת ישראל, ואף הצליחה,

לקטע מצב זה ולעשות את ירושלים לבירת ישראל.